

ПОДПОМАГАНЕ НА СИЛНИТЕ СТРАНИ НА ДЕТЕТО

Кунка Йорданова Димитрова

ДГ „Моряче“, гр. Несебър

SUPPORT OF CHILD'S STRONG SIDES

Kunka Yordanova Dimitrova

Kindergarten "Moryache", Nessebar

Abstract: *Let us discuss the question of gifted children. Has the case for the early identification of their strong sides been resolved? Are their families supported? Do they receive special training for the full realisation of their potential? Do we support them to develop and show their talents? Is it a matter of school policy to provide systematic support for development of the talent or you can work from an early age?*

The purpose of this work is to consider whether and to what extent the talents of the children in the kindergarten are sought and supported. There is a strategy for inclusive education but is it applied mainly to help children with special educational needs or for the progress of the strengths of children without special educational needs.

Keywords: *child, talent, support*

„Талантът е като породист кон — трябва да се научим да го управляваме, защото ако само дърпаме поводите на всички страни, конят ще се превърне в кранта...“

— Максим Горки

Дефиницията за децата с дарби и таланти у нас се отнася до деца с “трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на връстниците”. Така формулирано не поставя разлика между “дарба” и “талант” – ударението е върху изявата. (ЗПУО). Да разгледаме въпроса за даровитите деца и решен ли е казусът за ранното идентифициране на силните им страни и развитието му ще установим, че повечето таланти се свързват с някакво естествено умение в определена сфера и развиването на талантите затвърждава силните страни на децата и това предполага по-продуктивен и пълноценен живот като възрастни. Много специалисти смятат, че личността на детето и възможностите, предоставени от средата, играят основна роля във формирането на конкретен талант. В повечето случаи терминът „надарен или талантлив“ се използва за деца, юноши или възрастни, които показват високи резултати или способности в интелектуалната, креативната, артистичната или социалната сфера (Johnsen, 2004). Техните постижения като условие не бива да са продукт на училищното образование, а да надминават средностатистическия показател за продуктивност на лицата от тяхната възраст.

Детската градина е първото стъпало на образователната система. Професионално е самостоятелно възпитателно заведение, което допълва семейното възпитание от тригодишна възраст до постъпване в училище. Възпитанието в детската градина цели да даде простор за развитие на детската личност и там талантът на дете

може да бъде отчетен още в ранна детска възраст и да се работи за усъвършенстване на уменията на детето, а не да се отлага до започване на училище.

Учителите добре знаят, че ако се установи талант у някое дете, трябва да се осигури най-подходящото за него обучение, защото „дарбата“ на дете може да бъде погубена, ако остане неразвита.

Според Ас. д-р Деница Алипиева, общество без таланти е като безцелно лутаща се маса от хора, на която липсва посока, знание и сила. Когато обществото не прави нищо за разпознаването, поддържането и развитието на своите надарени деца, бавно и трайно губи шансовете за своето бъдещо развитие. Надарените са енергични, внасящи промяната, модерността, новите технологии, науката в ежедневието. Без тях то би загинало в рамките на столетие.

Както посочва Хриска Перфанова „Идеалният вариант е, когато потенциалната надареност (на основата на наличните заложи) се превърне в актуална надареност (чрез целенасочена дейност за проява на заложите и развитие на способностите)“.

Какво поставя въпросите за ранното тестиране на даровитостта и за правилното прилагане на индивидуалния подход в тяхното обучение?

Много надарени деца могат да бъдат развити в една сфера, докато в другите да не са толкова добре проявени. Например, учениците с ясно показани тенденции към академичните сфери, могат да не развият толкова добре социалната сфера и уменията за общуване с връстниците. Не е задължително, когато си надарен, да бъдеш лидер. Някои деца не се научават да четат рано и не се отличават с високи резултати в училище. Други дори имат специфични училищни затруднения. Най-известен сред тях е Алберт Айнщайн, който в шести клас е трябвало да отпадне от училищната система, защото не е покривал стандартите ѝ.

Способностите и талантите на децата се развиват само при подходящи дейности, те трябва да бъдат подготвени. Културната и материална среда на семейството и детето, възможностите му за разнообразни дейности, интелектуалното, емоционално и естетическо въздействие на детската градина – всички те оказват влияние при оформяне на способностите на детето. Задачата е да се съхранят способностите, да се създадат максимални условия за развитието им: – интересни, разнообразни и все по-сложни видове дейности да развием изключителните постижения, способностите на децата.

Важно е да се отбележи, че унаследените гени рядко могат да блеснат без да се създадат необходимите условия децата да реализират своя потенциал. Много специалисти смятат, че личността на детето и възможностите, предоставени от средата, играят основна роля във формирането на конкретна дарба. Пословичен е примерът за Моцарт, който на четири годишна възраст е изнесъл първия си концерт. Но се изпуска факта, че от ранна детска възраст е посещавал уроци при съответните майстори в занаята. Защото способностите и талантът трябва да се отгледат. Психолозите обръщат внимание, че талантът не е просто генетична даденост. Той обикновено се провокира с кратки и ярки срещи, които поражда мотивация. Според автора на "Златна книга на таланта" американският изследовател Даниел Койл процесът на срещи с изявени публични фигури се нарича „възпламеняване“. Затова и по-модерните образователни школи винаги включват в учебните си планове мотивиращи срещи с мениджъри, спортисти и артисти, които да разкажат историята на успеха си. Проучванията показват, че дори и кратка връзка с модел за подражание може значително да повиши подсъзнателната мотивация. Има много частни школи и работилници, но таксите им са непосилни за всички родители, добре би било да се организират такива в образователните ни институции, да са достъпни за всички желаещи малки творци.

Подкрепата за родителство е от ключово значение, за да се подкрепи и подсили развитието на децата и постигнат положителни резултати по отношение на човешкия капитал в България. Вече съществуващите услуги за подкрепа на родителите разкрива, че настоящият микс от политики достига директно само до ограничена част от населението като по-голямата част от програмите са насочени към населението, което изложено на рискове или в уязвима ситуация. Услугите поставят акцент върху консултациите, както и комбинация от консултации и предоставяне на информация по отношение на децата в традиционното образование. В настоящия момент семействата имат достъп до разпокъсани и често припокриващи се услуги, които отговарят само на някои от техните потребности или измерения на родителската им роля. Много правителства вземат предвид родителството, но не разполагат със съгласувана рамка за подкрепа на родителите, която да послужи като основа при формулиране на целите, ресурсите и процесите за наблюдение. Вместо това, подкрепата за родителите се предоставя чрез насочени към специфични групи и/или сегрегирани политики, които имат за цел да посрещнат тесни цели (напр. насилие над деца) или потребностите на конкретни подгрупи (напр. семейства в неравностойно положение). За да бъде ефективна, родителската подкрепа трябва да се предоставя в рамките на съгласувана концепция за родителски грижи, която да подпомага и подкрепя родителите по различни начини, в зависимост от специфичните им потребности и силните им страни. Примерите за развитие на политиките от различните държави по света, в които се наблюдава ясно изразен компонент за подкрепа на родителството разкриват, че след първоначалния период, който обхваща първите три години от живота на детето, и е насочен към подобряване на координацията и инвестиране в родителски капацитет, все повече и повече съвременните системи за родителство разширяват обхвата си, за да отговорят на специфичните потребности от родителски умения и знания, както и на специфичните възрастови потребности на децата в предучилищното и начално образование.

Според ЗПУО и Наредбата за приобщаващо образование "На децата и учениците се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им. Екипната работа по случай на дете или ученик е нова стъпка в образователната политика, насочена към индивидуализиране на обучението, подкрепата и цялостната грижа за детето или ученика в периода му на обучение толкова дълго, колкото е необходимо."

Наредбата за приобщаващо образование е в сила, но като че ли все още няма ясни правила за организирането на общата подкрепа в детските градини, училищата и центровете за подкрепа на личностното развитие, разпределянето на отговорностите между участниците в процеса на предоставянето на общата подкрепа и финансирането на заложените в наредбата дейности. Притеснително е, че все още приобщаващото образование се възприема предимно като допълнителна подкрепа за деца със специални образователни потребности, а общата подкрепа и нейното организиране, която включва всички деца, изостава като фокус и финансиране. На теория през погледа на учителя общата подкрепа отговаря преди всичко на нуждата от превенция и навременно разпознаване на трудности в ученето при децата и учениците и на нуждата от разпознаване на дарбите на децата. Тук задача на учителя е да систематизира

наличната информация за детето (портфолио, тест за училищна готовност, входно ниво, текущи оценки, наблюдение). В рамките на общата подкрепа учителят обобщава информация и наблюденията си, за да организира преподаването съобразно потребностите, стиловете на учене, силните страни на децата и учениците. По този

начин учителят може аргументирано и навреме да посрещне със своето преподаване първите признаци на затруднения в ученето на всяко дете, както и да отдели допълнително внимание на децата, които се развиват в конкретна област на знанието, спорта или изкуствата, така че те да разгърнат своя потенциал. В практиката обаче, много често на учителят не му остава достатъчно време да обърне внимание на децата с трудности в обучението, а още по – малко на деца с конкретна дарба.

От таблица 1. можете да видите резултат от допитване към детски учители относно децата с проявени дарби в детските градини, в които работят. Участваха 254 учителя от цяла България. По думи на музикален учител, изненадан е че броят на отговорите „Няма“ е много голям, . „Доказано е, че в България 99% от хората се раждат с верен слух, тоест може да чуват "правилно" тоновете и имат музикално чувство, въпросът е, че повечето не го развиват и той с времето се губи, именно затова е важно едно дете да развие и тези способности още от ранна детска възраст, а като че ли в БГ музиката остава на много заден план и е подценявана!“ Други учители споделят разочарование от липсата на конкурси за допълнителна дейност по музика и липсата на база и техника, за да могат да работят с даровити деца. Упрек има също за това, че се набляга основно на децата със СОП, се пренебрегват даровитите деца. Липсата на ранна индетификация на силните страни при децата, поставя въпросът, наистина ли няма даровити деца при отговорилите с“ Няма“ колеги или те просто не са установени, това води до неразвиване на талантите и тяхното похабяване и до още въпроси.

Таблица 1.

Има ли във Вашата детска градина деца със изявени дарби и подпомагат ли се с допълнителни дейности за развитието им?	Брой отговори
Няма	115
Има, работи се допълнително с тях	74
Има, не се работи допълнително	65

Това е проблем, който поставя пред обществеността следните въпроси:

- Насоченост на държавната политика към форми на специална закрила на даровитите деца и техните семейства;
- Проучване на нуждите и психо-социалните особености на даровитите, които трябва да бъдат стимулирани в оптимална степен;
- Ранно и своевременно диагностициране на общата надареност и специалните способности;
- Изработване на методика за възможните прийоми за обучение и развитие на потенциалите чрез прилагането на индивидуален подход, който да стане приоритетен при работата с надарените деца;

- Предоставяне в населените места и общините на максимален брой работилници, клубове по интереси, кръжоци, трупи и др., в които децата да тренират своите умения;
- Образователно и професионално консултиране;

Тези въпроси трябва внимателно да бъдат анализирани след проучване на съществуващите нормативни документи, уреждащи въпроса за статута на тези деца, идентифициране на надареността сред подрастващите, преглед на съществуващите в

Европейския съюз и САЩ подходи за работа с надарени деца и създаването на работеща политика за тяхната подкрепа, конкретизирана с българските условия.

Тези психо-социални особености на надарените изискват специален клъстер от образователно-възпитателни стратегии, психологични услуги в общността спрямо децата и техните семейства и подкрепа на институционално ниво на подрастващите. Навременното идентифициране на надареността и диагностицирането на възможните съпътстващи емоционални и социални проблеми трябва да станат приоритетни в образователната политика. Съществуват много международни организации, които подкрепят надарените деца и възрастни като МЕНСА, Швейцарската фондация за подпомагане на надарени ученици, програмата „Сократ“ и др. В различните страни са сформирани неправителствени организации, предимно от родители на надарени деца, които подпомагат семействата на подрастващите със специални способности, предимно морално и чрез намирането на средства за реализацията на децата им. Най-известната от тях е C Call proposals.

В България Министерството на образованието и науката осигурява еднократна финансова подкрепа на деца, участващи в международни олимпиади, състезания, конкурси или чрез едногодишни стипендии, но остава нерешен въпроса за ранното идентифициране на даровитите, подкрепата на семействата им и специалното им обучение за пълната реализация на техните възможности. Съвременната образователна политика покрива нуждите на учениците, представящи се на средно ниво, без да отчита потребността на даровитите от разширяване и обогатяване на учебния материал, клубове по интереси, практически занимания и извънкласни дейности (Тодорова, 2011).

Литература

- [1] Българска двуезична малцинствена ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРОГРАМА детска градина 1062 Будапеща, ул. Байза 44. 2018
- [2] Bloom, B. S. (Ed.) (1985). Developing talent in young people. New York: Ballantine.
- [3] Robinson, N. M. (1993). Parenting the very young, gifted child (RBDM9308). Storrs, CT: University of Connecticut, The National Research Center on the Gifted and Talented.
- [4] <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%8>
- [5] https://bg.wikiquote.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%82_%E2%80%94%D0%94%D0%B0%D1%80%D0%B1%D0%B0
- [6] <http://knowledge.bg/14215>
- [7] <https://priobshti.se>
- [8] noviteroditeli.bg/da-pogovorim-zaedno/vsichki-vzrasti/talant-ili-nasledstvenost
- [9] <http://webstage.bg/>

[10] <https://priobshti.se/article/reformata-v-priobshtavashtoto-obrazovanie/podkrejata-za-lichnostno-razvitie-v-novite-0>

[11] <https://www.edna.bg/>

[12] <https://popotam.bg/archives/8415>

[13] Ас. д-р Деница Алипиева ,Списание Педагогически новости -Надарените деца – стимул или проблем за българското образование?

[14] <http://pedagogicnews.uni-ruse.bg>

[15] https://www.capital.bg/specialni_izdaniia/obrazovanie/2018/04/27/3375329_shifurut_na_talanta/

За контакт с автора:

Кунка Димитрова

e-mail: kunka_taligadjieva81@abv.bg